

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry

Timo Kontio, toiminnanjohtaja

Anniina Torppavirta, asiantuntija

Lausunto eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta (HE 109/2025 vp)

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry kiittää työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta. Esityksen tarkoituksena on keventää kuntouttavaan työtoimintaan liittyviä hallinnollisia velvoitteita. Esityksen mukaan aktivointisuunnitelmia laadittaisiin jatkossa enää toimeentulotukea pääasiallisena tulonaan saaville työttömille. Työttömyysetuuteen oikeutettujen työttömien osalta työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetussa laissa tarkoitettu monialainen työllistymissuunnitelma korvaisi aktivointisuunnitelman kuntouttavaan työtoimintaan ohjautumisen perusteena.

Lähtökohtaisesti tavoite hallinnollisen taakan keventämisestä on kannatettava. Oikein toteutuessaan se olisi mahdollisuus nopeuttaa prosessia kuntouttavaan työtoimintaan pääsemiseksi. Kuten sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön toteuttamalla lausuntokierroksella kesän 2025 aikana useat lausunnonantajat toivat esiin, työttömyysetuutta saavien työnhakijoiden kohdalla esitys lisää työvoimaviranomaisten vastuuta palveluntarpeen arvioinnissa ja ohjaamisessa TYM-palveluiden piiriin. Mikäli työttömän työnhakijan palvelutarvetta ei tunnisteta, on varsin ilmeistä, että palvelun ulkopuolelle jää henkilöitä, jotka hyötyisivät kuntouttavasta työtoiminnasta. Hallitusohjelmassa päätettyjä lainsäädäntö- ja muutosprosesseja koskien sosiaali- ja päihdehuoltoa on päällekkäin käynnissä ja kesken. Into katsoo, että muutokset olisi syytä valmistella yhteisesti linjaan ja tarkastella näiden muutosten yhteisvaikutuksia. Tästä syystä Into suosittelee työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle käsittelyssä olevan hallituksen esityksen pöytämistä toistaiseksi, kunnes muut keskeiset siihen vaikuttavat lainsäädäntöhankkeet ovat edenneet esitysvaiheeseen.

Yleisiä huomioita esityksestä

Esityksessä ja kaikissa muissa kuntouttavaa työtoimintaa koskevissa muutoksissa tulisi tiedostaa ja huomioida, ettei kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden määrä ole suinkaan vähentynyt siksi, että itse palvelu ei vastaisi heidän tarpeitaan tai tavoitteitaan. Viimeaikaisissa tilastoissa nähtävä asiakasmäärän vähentyminen johtuu ensisijaisesti yhtäältä toimintaan ohjautumisen tai toisaalta toiminnan järjestämisen huomattavista vaikeuksista, jotka ovat syntyneet aluksi hyvinvointialueuudistuksen, sitten työllisyyspalvelujen uudistuksen aiheuttaman pullonkaulailmiön, osaamiskadon ja organisoitumisongelmien myötä – monin palvelua ei ole ollut entiseen tapaan saatavilla, tai sinne pääsy on ollut erittäin hidasta tai käytännössä joskus jopa lähes mahdotonta.

Arvio hyvinvointialueiden rahoitustarpeen vähentymisestä lakiesityksen sisältämien muutosten takia on tehty hyvin hataralta perustalta ja siksi rahoitusta ei tulisi vähentää esitetyllä tavalla. Jos toimitaan esityksen mukaan, sosiaalityön ammattilaisia tullaan jatkossa tarvitsemaan TYM-verkostoihin mukaan enemmän ja huomattavasti aiempaa tiiviimmin. Lisäksi samoihin aikoihin tämän esityksen kanssa olisi tulossa voimaan myös toimeentulotuen uudistus, jonka myötä moni toimeentulotuen saaja tulee ilmoitautumaan työttömäksi työnhakijaksi työllisyyspalveluihin, ja osalla heistä on tarvetta myös

monialaisille palveluille. Työmäärä niin kuntien työllisyyspalveluissa kuin TYM-verkostoissa tulee siis lisääntymään huomattavasti, mikä olisi syytä huomioida edellä mainittujen palveluiden rahoituksen kohdalla.

Into toteaa, että tällä hetkellä sosiaalityöntekijän saaminen aktivointisuunnitelmien tekijäksi pitkittää asiakkaan palveluohjausta eikä asiat etene. Toisaalta on myös niin, että lakimuutoksella saataisiin kentälle selkeyttä toimintoihin. Nyt välillä on epäselvyyttä, milloin asiakkaan tilannetta tarkastelee monialainen tiimi ja milloin sosiaalityöntekijä. Vastuun siirtyessä sosiaalityöntekijälle herää kysymys, miten käy lakisääteisen velvoitteen yhteistyössä tukea tiettyä asiakasryhmää.

On ilmeistä, että kunnille on turvattava riittävä rahoitus uuden palvelun siirtyessä heidän vastuulleen tai monialaisen työryhmän vastuulle. Muuten kyseessä on vain valtion talouden säästötoimenpiteistä ja samalla toimivan tukimallin, kuntouttavan työtoiminnan vähintään osittaisesta alasajosta. Tämä ei säästä kokonaistaloudellisesti, koska tukea tarvitsevat henkilöt siirtyvät toisten palveluiden asiakkaiksi ja jonoihin. Todennäköisesti tuen tarve vain lisääntyy ja kustannukset kasvavat ongelmatilanteiden pitkittyessä. Lisäksi kyse on inhimillisestä kärsimyksestä.

Esityksen äärellä herää ihmetys siitä, millä resurssilla työllisyyspalvelut jatkossa voivat suoriutua tehtävistään niiden lisääntyessä nopeasti ilman resurssien turvaamista ja valmistautumisaikaa. Lisäksi palveluntuottajina toimivien, paikallisesti usein pienten kansalaisjärjestötoimijoiden kannalta esitetyt muutokset aiheuttavat riskin niiden toimintaedellytysten heikkenemiselle ja palvelutarjonnan viimekätiselle lakkaamiselle.

Into ei näe tarkoituksenmukaisena yksittäisen lain muuttamista samaan aikaan kun sosiaalihuollon työllistymistä edistäviä sosiaalipalveluita ollaan uudistamassa kokonaisuutena. Asian valmistelu tulisi keskeyttää.

Asiasta päätettäessä on huomioitava muiden vireillä olevien lakiesitysten vaikutukset asiakasmääriin ja -virtoihin eri palveluissa, palvelunjärjestäjien rahoitusmallimuutokset sekä kohtuulliset siirtymäajat.